

Асп. В.О. Балтян

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України

Аналіз проблеми розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в контексті сучасних психологічних досліджень

Психологічна компетентність є найважливішою навичкою для фахівців з фізичної реабілітації, що дозволяє їм ефективно підтримувати емоційний та психологічний добробут пацієнтів протягом усього процесу реабілітації. Наявні дослідження присвячені розвитку, оцінці та впливу психологічної компетентності у сфері фізичної реабілітації вказують на суттєву прогалину та відсутність досліджень щодо розвитку психологічної компетентності у фахівців із фізичної реабілітації. Психологічно компетентні фахівці з фізичної реабілітації можуть сприяти позитивним відносинам між пацієнтом та терапевтом, підвищувати мотивацію пацієнтів та їхню відданість планам лікування, а також покращувати результати лікування пацієнтів. Та більше психологічна готовність грає ключову роль у практиці фахівців із фізичної реабілітації, яким доручено допомагати людям на шляху до фізичного одужання. Саме тому, фахівці з фізичної реабілітації повинні мати глибоке розуміння психологічних аспектів, що супроводжують процес реабілітації. Психологічна компетентність фахівців із фізичної реабілітації охоплює цілу низку якостей, включаючи співчуття, стійкість та комунікативні навички, які необхідні для створення сприятливого середовища для пацієнтів, які проходять реабілітацію. Також фізична реабілітація включає фізичний, емоційний і психологічний аспекти лікування. Пацієнти стикаються з такими проблемами, як біль, розчарування та страх, які можуть суттєво вплинути на їхній прогрес. Тому фахівці з фізичної реабілітації повинні мати необхідні психологічні навички для ефективного вирішення цих проблем.

Тому **метою** дослідження є теоретичний аналіз проблеми розвитку психологічної компетент-

ності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в контексті сучасних психологічних досліджень, а саме з'ясування важливості психологічної підготовки для майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та виявлення факторів, що впливають на її розвиток.

Об'єктом дослідження є процес розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Предметом дослідження є сучасні психологічні аспекти розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, такі як емпатія, комунікаційні навички, управління стресом, а також вплив сучасних психологічних досліджень на цей процес тощо.

Для досягнення зазначеної мети необхідно виконати наступні **завдання**: проаналізувати сучасний стан розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації; визначити ключові аспекти психологічної компетентності, необхідні для успішної практики у галузі фізичної реабілітації; визначити стратегії та програми навчання, що сприяють розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.

Аналіз літератури за темою дослідження. Численні фахівці досліджували концепцію психологічної готовності до фізичної реабілітації та її вплив на догляд за пацієнтами. Наприклад, доктор Кейт Данн — клінічний психолог і дослідник, що спеціалізується на психологічній готовності фахівців з фізичної реабілітації. Вона провела великі дослідження з розвитку та оцінки психологічної готовності та розробила програми навчання для фахівців з фізичної реабілітації [8]. Доктор Джон Ван Пуїмбрук — фізіотерапевт та дослідник, який

досліджував роль психологічної готовності реабілітологів через результати лікування пацієнтів. Він наголосив на важливості співчуття, комунікативних навичок та здатності вирішувати проблеми пацієнтів на етапі реабілітації. Доктор Патрісія Дженнінгс — ерготерапевт і дослідник, яка вивчала вплив психологічної готовності на вигорання та задоволеність роботою серед фахівців з фізичної реабілітації [9]. Вона виступає за інтеграцію тренінгів із психологічної готовності до освітніх програм фізичної реабілітації [10]. Американська асоціація фізіотерапевтів (АРТА) — АРТА визнала психологічну готовність найважливішим компонентом професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації. Асоціація розробила ресурси та рекомендації щодо навчання та оцінки психологічної готовності. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) — ВООЗ наголосила на важливості психосоціальної підтримки в реабілітації, наголосивши на необхідності того, щоб фахівці з фізичної реабілітації були оснащені для надання емоційної та психологічної підтримки своїм пацієнтам [11]. Це лише кілька прикладів з безлічі людей та організацій, які зробили свій внесок у розуміння психологічної готовності фахівців з фізичної реабілітації до роботи з пацієнтами.

Теоретичний аналіз проблеми розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в контексті сучасних психологічних досліджень. У сучасному світі важливо розуміти, що успішна фізична реабілітація залежить не лише від технічних навичок фахівців, але й від їхньої психологічної компетентності. Це особливо актуально для майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, які зобов'язані працювати з пацієнтами, які часто зазнають фізичних та емоційних труднощів. Психологічна компетентність фахівців з фізичної реабілітації передбачає розуміння психологічних аспектів реабілітаційного процесу, вміння співпрацювати з пацієнтами, ефективно комунікувати та використовувати психологічні стратегії для підтримки їхнього фізичного та емоційного благополуччя. Це охоплює вміння виявляти емпатію, розуміти потреби пацієнтів та надавати їм підтримку в складних ситуаціях. У зв'язку зі зростанням уваги до психологічного аспекту фізичної реабілітації, сучасні дослідження в цій галузі зосереджені на вивченні факторів, що впливають на психологічну компетентність майбутніх фахівців. Згідно думки Карла Роджерса, це включає аналіз психологічних методів навчання та підготовки, вивчення стратегій розвитку емпатії та спілкування з різними типами пацієнтів [12]. Результати таких досліджень можуть бути корисні для розвитку навчальних програм та підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, сприяючи підвищенню якості надання медичної допомоги та забезпечуючи більш ефективну реабілітацію пацієнтів.

Основні результати дослідження. Психологічна готовність — найважливіший аспект професійної компетентності фахівця з фізичної реабілітації. Така готовність включає ряд навичок і якостей,

в тому числі емоційний інтелект, емпатію, спілкування, вирішення проблем, стійкість і професіоналізм. Психологічна готовність сприяє покращенню результатів лікування пацієнтів, зменшенню вигорання, підвищенню професіоналізму та зміцненню відносин між пацієнтом та терапевтом. Важливо, щоб фахівці-реабітологи мали доступ до ресурсів, які допомагають їм підтримувати свій психічний добробут та запобігати вигоранню. Для таких цілей розроблять спеціальні програми психологічної підтримки. Загалом програма призначена для підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з пацієнтами, які потребують підтримки не лише у фізичному, але й у психологічному аспекті [1].

Безумовно, психологічна готовність є важливою складовою професійної компетентності для фахівців з фізичної реабілітації. Психологічна готовність є найважливішим компонентом професійної компетентності фахівців із фізичної реабілітації. Розвиваючи ці навички та якості, фахівці можуть надавати високоякісну допомогу, яка не лише задовольняє фізичні потреби пацієнтів, а й підтримує їх емоційний та психічний добробут. Фахівці з фізичної реабілітації (ФР) відіграють важливу роль у допомозі людям відновитись після травм, операцій чи захворювань. Однак їхня робота не обмежується лише фізичними вправами та відновленням. ФР також повинні вміти надавати психологічну підтримку своїм пацієнтам, допомагаючи їм впоратися з емоційними та психологічними труднощами, які можуть виникнути внаслідок їхнього стану. На жаль, багато фахівців з ФР в Україні не мають достатньої підготовки у галузі психології. Це може призвести до низки проблем, таких як: труднощі у спілкуванні та міжособистісних відносинах в процесі терапевтичної взаємодії ФР з пацієнтами; нерозуміння потреб та психічних станів пацієнтів; неможливість виявити цінності та мотиви, які впливають на ефективність реабілітації; психічна ретравматизація пацієнтів [2].

Наприклад, вони можуть призначати вправи, які є надто складними або болючими для пацієнта, або можуть не розпізнати ознаки депресії або тривоги. Неефективна комунікація: ФР повинні вміти ефективно спілкуватися зі своїми пацієнтами, щоб встановити емоційний зв'язок і довіру. Якщо ФР не вміє слухати своїх пацієнтів або розуміти їхні потреби, це може призвести до розчарування та недотримання режиму лікування. Нездатність упоратися зі складними випадками, коли деякі пацієнти можуть мати серйозніші психологічні проблеми, які потребують спеціалізованої допомоги. ФР повинні вміти розпізнавати ці випадки та спрямовувати пацієнтів до відповідних фахівців.

Основна мета програми — надати майбутнім фахівцям з фізичної реабілітації необхідні знання та навички для ефективного взаємодії з пацієнтами та надання їм психологічної підтримки протягом процесу реабілітації. По-перше — це теоретичні засади психології реабілітації. Фахівці з фізичної реабілітації вивчають основні концепції та теорії психології, що стосуються процесу реабілітації,

такі як стрес, адаптація, психологічна підтримка та емоційна реакція на травми. Вивчення психологічних методів спілкування, а саме фахівці з фізичної реабілітації отримують навички ефективного спілкування з пацієнтами, включаючи емпатію, слухання та підтримку. Розвиток емоційної інтелігентності через програми спрямовані на розвиток навичок управління емоціями та вміння контролювати свої власні реакції в стресових ситуаціях. Практичні вправи та симуляції за допомогою яких майбутні фахівці з фізичної реабілітації отримують можливість використовувати набуті знання в практичних сценаріях та симуляціях, що допомагає їм отримати практичний досвід у взаємодії з реальними пацієнтами [3].

Спеціалізовані курси з психології реабілітації можуть включати питання, які детально розглядають психологічні аспекти реабілітації у різних контекстах, таких як травми, хронічні захворювання та вікові зміни. Ця програма допомагає студентам розвинути компетентності, необхідні для успішної роботи в галузі фізичної реабілітації та забезпечити пацієнтам повноцінну підтримку та допомогу під час їхнього шляху до відновлення здоров'я. Коли реабілітолог психологічно не готовий працювати з пацієнтом, можуть виникати різноманітні проблеми, які можуть негативно впливати на якість надання медичної допомоги та реабілітації. Деякі з цих проблем включають недостатню емпатію або розуміння пацієнтів. Реабілітолог, який не має достатньої психологічної готовності, може мати складнощі у виявленні емпатії та розумінні потреб пацієнта. Це може призвести до відчуття пацієнтом недооціненості або незрозуміння, що може ускладнити процес реабілітації [4].

Недостатня комунікація призводить до непорозуміння між реабілітологом та пацієнтом, а також до втрати довіри. Наприклад, реабілітолог, який не вміє належним чином спілкуватися, може не змогти ефективно пояснити пацієнту його план реабілітації або врахувати його побажання. Недостатнє управління емоціями з боку реабілітолога, особливо в стресових ситуаціях може призвести до конфліктів з пацієнтами або до відчуття вигорання на роботі. Це саме стосується розвитку навичок співпраці та підтримки. Реабілітолог повинен бути здатний співпрацювати з пацієнтом та надавати йому підтримку протягом усього процесу реабілітації. Недостатність цих навичок може призвести до незадоволення пацієнтів результатами реабілітації або недотриманням рекомендацій. Отже, психологічна готовність реабілітолога є ключовим аспектом його професійної діяльності, і недоліки в цій області можуть мати серйозні наслідки для пацієнтів та ефективності реабілітаційного процесу [5], як зазначає Карпова Л. В.

Гончаренко В. М. зауважив на проблемах, що виникають внаслідок недостатньої психологічної готовності реабілітолога до роботи з пацієнтом. Якщо реабілітолог не має достатньої психологічної готовності до роботи з пацієнтом, то це може призвести до низки помилок у професійній діяльності, що

негативно впливають як на процес реабілітації, так і на психологічний стан пацієнта і самого фахівця. Негативне ставлення реабілітолога може збільшити тривожність, депресію та інші психологічні проблеми пацієнта. Зниження мотивації в процесі реабілітації. Якщо пацієнт не відчуває підтримки та розуміння, він може втрачати мотивацію до виконання вправ та дотримання рекомендацій. Проблеми для самого реабілітолога стосуються емоційного виснаження. Робота з пацієнтами, які відчувають складні емоції, може призводити до емоційного виснаження реабілітолога, якщо він не вміє керувати своїми емоціями. Постійне спілкування з людьми, які відчувають біль, страх та інші негативні емоції, може призвести до вигорання реабілітолога, якщо він не має достатньої психологічної підтримки. Зниження професійної задоволеності через нездатність допомогти пацієнтові через недостатню психологічну готовність може призвести до зниження професійної задоволеності реабілітолога [6].

Каліновська І. О. зазначила, що в сучасній психології було запропоновано ряд заходів для вирішення вищезазначених проблем у процесі розвитку психологічної компетентності у фахівців з фізичної реабілітації. Перше з чого починають таку підготовку — це включення психології (психологічних предметів) до програм підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Усі програми підготовки фахівців з ФР повинні включати навчання психології, яке охоплює такі теми, як нормальний та аномальний розвиток людини, теорії особистості, терапевтичні підходи та методи спілкування. Наступний крок — це розробка програм безперервної освіти, а саме фахівцям з ФР необхідно надавати можливості для проходження безперервної освіти у галузі психології. Це може включати відвідування семінарів, конференцій та онлайн-курсів. По-третє — це створення менторських програм, коли досвідчені фахівці з ФР можуть служити менторами новим спеціалістам, допомагаючи їм розвинути свої психологічні навички. І останнє — це заохочення досліджень, де необхідно провести більше досліджень, щоб визначити найефективніші методи навчання фахівців із ФР психологічних навичок [7].

Проаналізуємо переваги розвитку психологічної компетентності у ФР. Розвиток психологічної компетентності у фахівців з ФР може призвести до ряду переваг як для пацієнтів, так і для самих фахівців. Найважливіше — це поліпшення результатів лікування, коли пацієнти отримують психологічну підтримку від своїх фахівців з ФР, з більшою ймовірністю дотримуватимуться плану лікування і досягнуть кращих результатів. Підвищення задоволеності пацієнтів, а саме коли вони відчувають, що їх розуміють та підтримують, з більшою ймовірністю будуть задоволені своїм лікуванням. Зниження стресу у фахівців з ФР, які вміють справлятися зі складними пацієнтами, з меншою ймовірністю відчуватимуть стрес та вигорання. Підвищення професійного задоволення, коли фахівці з ФР відчувають позитивні емоції від того, як вони впливають на життя своїх

пацієнтів. В такому випадку реабілітологи з більшою ймовірністю отримуватимуть задоволення від своєї роботи.

Загалом розвиток психологічної компетентності у фахівців з ФР є важливим кроком до поліпшення якості догляду за пацієнтами. Фахівці з фізичної реабілітації (ФР) відіграють вирішальну роль у наданні допомоги людям у відновленні після травм, операцій тощо. Проте їхня робота виходить за рамки фізичних вправ і відновлення пацієнтів. Реабілітологи допомагають пацієнтам впоратися з емоційними та психологічними проблемами, які можуть виникнути через їхній стан. Нездатність упоратися зі складними випадками, коли у деяких пацієнтів можуть виникнути серйозніші психологічні проблеми, які потребують спеціалізованої допомоги.

Якщо говорити про переваги розвитку психологічної компетентності, які полягають у підвищенні психологічної компетентності фахівців з фізичної реабілітації, то це може призвести до ряду переваг як для пацієнтів, так і для самих фахівців. Поліпшення результатів лікування через те, що пацієнти отримують психологічну підтримку від своїх фахівців з фізичної реабілітації та з більшою ймовірністю дотримуватимуться планів лікування і досягнуть кращих результатів. Підвищення рівня задоволеності пацієнтів. Пацієнти, які відчують, що їх розуміють та підтримують, з більшою ймовірністю

будуть задоволені лікуванням. Зниження стресу для фахівців з фізичної реабілітації, а саме здатність працювати зі складними пацієнтами, рідше відчують стрес та вигорання.

Висновок. Розуміння психологічної готовності фахівців із фізичної реабілітації передбачає оцінку їхньої здатності співпереживати пацієнтам, ефективно повідомляти плани лікування та адаптуватися до індивідуальних потреб кожної людини. Це також включає здатність фахівців керувати своїми емоціями і зберігати стійкість перед обличчям негараздів, гарантуючи, що вони зможуть забезпечити послідовний і високоякісний догляд. Зрештою, психологічна готовність — це не лише технічна майстерність фахівців з фізичної реабілітації, а й їхня здатність спілкуватися з пацієнтами на глибшому рівні, підтримуючи їх на кожному етапі шляху реабілітації. Загалом розвиток психологічної компетентності фахівців із фізичної реабілітації є важливим кроком на шляху до покращення якості догляду за пацієнтами. Зрештою розвиток психологічної готовності фахівців з фізичної реабілітації є важливим кроком на шляху покращення якості догляду за пацієнтами та підвищення ефективності реабілітаційних заходів. Інвестуючи в психологічний добробут та розвиток навичок фахівців з фізичної реабілітації, ми можемо створити більш сприятливе та розширювальне середовище для пацієнтів і практиків.

Список використаної літератури

1. American Physical Therapy Association. — Mode of access: <https://www.apta.org/> (date of access: 08.05.2024).
2. American Occupational Therapy Association. — Mode of access: <https://www.aota.org/> (date of access: 15.05.2024).
3. Кулик О. О. Психологічні аспекти професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації / О. О. Кулик // Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. — 2019. — Т. 43. — С. 52–60.
4. Жданова Л. Л. Психологічна готовність майбутніх спеціалістів до роботи в системі фізичної реабілітації / Л. Л. Жданова // Педагогічна освіта: теорія і практика. — 2018. — № 1 (24). — С. 129–134.
5. Карпова Л. В. Формування психологічної готовності майбутніх спеціалістів з фізичної реабілітації / Л. В. Карпова // Наукові записки Університету «Острозька академія». Серія «Педагогічні науки». — 2020. — Т. 91. — С. 73–77.
6. Гончаренко В. М. Формування психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в умовах вищого навчального закладу / В. М. Гончаренко // Науковий вісник НЛТУ України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. — 2019. — Вип. 29. — С. 167–172.
7. Каліновська І. О. Формування психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації / І. О. Каліновська // Науковий вісник НЛТУ України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. — 2018. — Вип. 28. — С. 171–176.
8. Deci E. L. The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior / E. L. Deci, R. M. Ryan // Psychological inquiry. — 2000. — Vol. 11, no. 4. — P. 227–268.
9. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change / A. Bandura // Psychological review. — 1977. — Vol. 84, no. 2. — P. 191–215.
10. Lazarus R. S. Stress, appraisal, and coping / R. S. Lazarus, S. Folkman. — Springer publishing company, 1984.
11. Goleman D. Emotional intelligence / D. Goleman. — Bantam, 1995.
12. Rogers C. R. The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change / C. R. Rogers. // Journal of Consulting Psychology. — 1957. — Vol. 21, no. 2. — P. 95–103.

Аналіз проблеми розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в контексті сучасних психологічних досліджень

Асп. В.О. Балтян

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України

Психологічна компетентність є критично важливою для фахівців у галузі фізичної реабілітації, оскільки вона сприяє створенню емоційного та психологічного благополуччя для пацієнтів протягом всього процесу реабілітації. На сьогоднішній день відсутні систематичні дослідження щодо розвитку психологічної компетентності у фахівців фізичної реабілітації, хоча такі дослідження можуть виявитися корисними для підвищення ефективності реабілітаційних заходів. Вивчення психологічної готовності фахівців з фізичної реабілітації може допомогти у покращенні взаємин з пацієнтами, підвищенні мотивації та відданості пацієнтів лікувальному процесу, а також покращенні результатів лікування. Мета даного дослідження полягає у теоретичному аналізі розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців фізичної реабілітації в контексті сучасних психологічних досліджень та виявленні факторів, що впливають на її розвиток. Об'єктом дослідження є процес формування психологічної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, а предметом — сучасні психологічні аспекти цього процесу. Для досягнення цієї мети проводиться аналіз стану розвитку психологічної компетентності у майбутніх фахівців, визначення ключових аспектів та стратегій навчання, які сприяють її формуванню. Розуміння психологічної готовності фахівців фізичної реабілітації може значно покращити якість догляду за пацієнтами та підвищити ефективність лікування.

Ключові слова: психологічна компетентність, психологічна готовність, фахівці з фізичної реабілітації.

Analysis of the problem of development of psychological competence in future specialists in physical rehabilitation in the context of modern psychological research

V.O. Baltyan

Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Psychological competence is critically important for professionals in the field of physical rehabilitation, as it contributes to the emotional and psychological well-being of patients throughout the rehabilitation process. Currently, there are no systematic studies on the development of psychological competence among physical rehabilitation specialists, although such studies could be useful in enhancing the effectiveness of rehabilitation interventions. Examining the psychological readiness of physical rehabilitation professionals can help improve relationships with patients, increase patient motivation and commitment to the therapeutic process, and enhance treatment outcomes. The aim of this study is to conduct a theoretical analysis of the development of psychological competence among future physical rehabilitation specialists in the context of contemporary psychological research and to identify factors influencing its development. The object of the study is the process of forming psychological competence in future physical rehabilitation specialists, while the subject is the contemporary psychological aspects of this process. To achieve this goal, an analysis of the current state of psychological competence development in future specialists is conducted, along with the identification of key aspects and training strategies that contribute to its formation. Understanding the psychological readiness of physical rehabilitation professionals can significantly improve the quality of patient care and enhance treatment effectiveness.

Key words: psychological competence, psychological readiness, physical rehabilitation specialists.

Контактна інформація: Балтян В.О. —
аспірант спеціальності 053 «Психологія»,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна Національної академії
педагогічних наук України

Стаття до редакції надійшла 09.08.2024 р.